

Za genderovou rovnost subkultur!

Feminismus v podzemí

Jitka Kolářová

2. 9. 2009

Obsah

Devadesátá léta	4
Vzestup anarchofeminismu	6
Střety v rámci hnutí	8

Český disent žádný velký feministický odkaz nezanechal. Až po roce 1989 se pomalu začaly ustavovat ženské a feministické aktivity a feminismus se dostal i na akademickou půdu. Vedle těchto aktivit, nebo spíše o patro níž pod nimi, se ale začal rozvíjet i další proud feminismu: radikálnější, subkulturní a(nebo) anarchisticky orientovaný.

Feministický underground je těžké jednoznačně definovat. Některé aktivity kritizovaly kapitalismus a patriarchát a usilovaly o celospolečenskou změnu. Jiné cílily spíše dovnitř samotného autonomního hnutí a na subkultury. Další pak fungovaly v undergroundu možná jen proto, že pro oficiální formu nebyly ve společnosti podmínky. Proto jsou v podstatě jedinými pojítky těchto aktivit feministická kritika a existence mimo mainstreamové společenské struktury.

Devadesátá léta

Zhruba v polovině devadesátých let vznikly v Praze první autonomní feministické aktivity. Kolem squaterského hnutí byla založena ženská skupina *Luna* (v letech 1995–98), která se zaměřovala na ekofeminismus. Pořádala přednášky a vydávala časopis *Esbat*. Vznikl také časopis *Wicca* (1993–96), který spojoval ekofeminismus s anarchistickými principy a byl radikálnější než *Luna*. „Zajímavé bylo, že v té skupině bylo víc mužů než žen. Možná i z toho důvodu si to mohlo dovolit být radikálnější... Dodnes platí, že mužům jejich názor nikdo nezpochybňuje jenom na základě jejich pohlaví,“ říká feministická aktivistka Linda Sokačová.

V Brně v druhé polovině devadesátých let fungovalo sdružení *Medúza*, které vydávalo časopis *Potměchuť*. Ten se věnoval klasickým feministickým tématům jako násilí, sexualita nebo trh práce. *Potměchuť* bývá někdy přirovnávána ke slovenskému kulturně-feministickému časopisu *Aspekt*. Byla však menší a zanikla po několika číslech.

Feministické aktivity mezi Prahou a Brnem se vzájemně příliš neovlivňovaly, i vzhledem k charakteru distribuce časopisů vázané na malá svépomocná „distra“ a osobní vztahy.

Vzestup anarchofeminismu

Výrazný přelom v autonomním feminizmu znamenal rok 2000. V té době už žádná výrazná feministická aktivita neexistovala a mnoho lidí v autonomním a anarchistickém hnutí cítilo potřebu vyjádřit se k útlaku žen. Socioložka Marta Kolářová, která se dlouhodobě věnuje genderu v sociálních hnutích, poznamenává, že genderové stereotypy fungující ve většinové společnosti se přenášejí i do anarchistického hnutí a ovlivňují například dělbu práce v něm. Podle ní většinu prestižních a pro hnutí důležitých aktivit, jako je psaní článků, čtení projevů na demonstracích či fyzické střety s neonacisty, obstarávali muži. Ženy se věnovaly spíše servisu a péči a angažovaly se především ve zdravotnických týmech na demonstracích a v iniciativě Food Not Bombs, která zdarma rozdává jídlo bezdomovcům a dalším potřebným lidem. Ženy-anarchistky a aktivistky se často setkávaly s názorem, že jejich role v hnutí je méně důležitá. První feministické kritiky, které se objevily kolem roku 2000, se proto zaměřovaly jak na kritiku většinové společnosti, tak na sexismus uvnitř hnutí.

Na jaře 2000 vznikl punkově-feministický zin (časopis) *Bloody Mary*. Přihlásil se k hnutí Riot Grrrls, které spojovalo kritiku patriarchy a kapitalismu s punkovou subkulturou. Členky *Bloody Mary* se pak zapojily do vznikající pražské skupiny lidí, kteří se spojili k organizaci Globální stávky žen na jaře 2001.

Bylo to velké vzednutí – najednou se objevila spousta lidí, kteří chtěli proti sexismu „něco dělat“, a spojili se v širokou názorovou platformu zaměřenou na uspořádání happeningu u příležitosti MDŽ, jímž se připojily k celosvětové Globální stávce žen. Tato skupina, která v počátcích čítala kolem třiceti lidí, sdružovala lidi různých názorových orientací, od socialistů přes anarchisty/-ky až po feministické aktivistky a členky ženských neziskovek. Cílem bylo vrátit Mezinárodnímu dni žen jeho původní význam a poukázat na útlak žen ve společnosti. I proto se skupina nazvala *Feministická skupina 8. března (FS8B)*. Součástí demonstrace byl i koncert, hry pro děti a rozdávání jídla. Vzniklo také několik letáků, které tematicky položily základní kameny autonomního feminizmu. Vedle násilí na ženách, mýtu krásy a trhu práce tu byl také popsán rozdíl mezi takzvaným institucionalizovaným a neinstitutizovaným feminizmem. *FS8B* kritizovala liberální a akademický feminizmus za jejich neschopnost poukázat na skutečné kořeny vykořisťování žen: „Feminizmus pro nás neznamena získat co nejvyšší funkci a prestiž, ale žít svůj život plnohodnotně a sama za sebe rozhodovat a přijímat i všechny důsledky. (...) Privilegia jsou nespravedlivá, nejen pokud jsou v rukou mužů, ale také pokud je využívají ženy.“

Po Globální stávce žen se ukázalo, že skupinu kromě společného cíle zorganizovat jednu akci mnoho ostatního nespojovalo. Během března a dubna 2001 se proto diskutovalo o budoucnosti *FS8B*, nakonec mnoho lidí odešlo a skupina se vyprofilovala směrem k anarchofeminizmu, který byl dotažením původně načrtnuté koncepce neinstitutizovaného feminizmu.

Feministická skupina 8. března (v dubnu 2004 se přejmenovala na *Anarchofeministická skupina – AFS* –, aby tak lépe vyjádřila své názory) začala být velice aktivní: pořádala přednášky a diskuse, podílela se na organizaci demonstrací, provedla několik přímých akcí či happeningů, začala vydávat časopis *Přímá cesta* a zpravodaj *Siréna*. *Přímá cesta*, která dodnes vychází, se zpočátku věnovala základním feministickým tématům, jako jazyk, rodina či pornografie. Pak se ale pustila i do méně obvyklých témat, jako ženy a antifašismus nebo muži v patriarchy. Nejnovější číslo se zabývá psychickými nemocemi.

Střety v rámci hnutí

Aktivita *FS8B* nebyly v anarchistickém hnutí vnímány jednoznačně pozitivně. Socioložka Kateřina Vráblíková, která provedla studii o *AFS*, píše: „Ženy participující ve smíšeném hnutí bojují za prosazení určitých požadavků, které jsou definovány jako společné a jejichž dosažení má být prospěšné mužům i ženám. Problém nastává, když aktivistky objeví zájmy, které mohou mít jako *ženy*. Témata konstruovaná jako společná se nahlížejí jednoduše jako „témata“, která jsou neutrální a nepoznamenána nějakým genderem. Oproti tomu tzv. ženská témata představují jen to, co je specifické ženám, a tedy to, co nijak nemůže obohatit i muže.“

Před příchodem anarchofeministických aktivit se české autonomní a anarchistické hnutí věnovalo právě takovým „obecným“ tématům, jako je boj proti kapitalismu, fašismu a rasismu. Většina anarchistů byla přesvědčena, že ženy a muži si v hnutí rovni jsou, a proto kritiku sexismu buď ignorovala nebo dokonce odmítala. Přitom *Bloody Mary* pravidelně psala o zážitcích sexismu, sexuálním obtěžování a o odporu a výsměchu vůči feminismu uvnitř hnutí. Anarchofeminismus byl kritizován za separaci a nadbytečnost: anarchismus přece obsahuje boj proti každému útlaku, tedy i útlaku žen.

Některé diskuse mezi *AFS* a anarchistickým hnutím proto byly dost ostré. Výsledkem ale bylo, že se feministická kritika dostala do povědomí anarchistického hnutí obecně a ovlivnila jeho principy, projevy a fungování. „Dneska už není možné a není jednoduché být sexista. Antisexismus se teď považuje za součást anarchismu, což předtím nebylo,“ vysvětluje Linda Sokačová.

Největší aktivity *FS8B* (potažmo *AFS*) spadají zhruba do let 2001 až 2004. Pak přišel útlum. „I z toho důvodu, že najednou některé skupiny samy začaly prosazovat genderovou rovnost. *AFS* sice pořád přichází s novými tématy, ale už to není tak moc potřeba jako v roce 2000, kdy vůbec legitimizovat to, že někdo uznává feminismus, bylo hodně náročné,“ myslí si Sokačová.

I zin *Bloody Mary* postupem času ubral na síle a čísla začala vycházet jednou za rok. Kolektiv ale také pořádá koncerty, kde se snažil o zviditelnění ženských kapel, což se později transformovalo do dvou ročníků Rocku proti sexismu, jednodenního festivalu s koncerty, výstavou či parodií na módní přehlídku. Momentálně její členky chystají festival GenderFuckFest. *Bloody Mary*, oproti *AFS*, nešla cestou čistě politickou, mnohem více se obracela na subkulturní prostředí.

Vedle těchto aktivit ale vznikla i řada dalších. Brněnská skupina *Ženská práva jsou lidská práva* stojí na pomezí mezi feminismem neziskových organizací a feminismem aktivistickým a pro lokální hnutí je mnohem vlivnější než pražské *AFS* a *BM*. Nedávno organizovala pouliční akce protestující proti sexismu reklam ve veřejném prostoru.

Zajímavé bylo uskupení kolem litoměřického zinu *Houpačka* (2005–06). Ta měla formu punkového bulváru: byla zaměřená hlavně na místní dění, které komentovala z anarchistických pozic. Skupina také pořádala pouliční happening na svátek svatého Valentina, hrála Vagina Monology a natočila několik krátkých filmů.

Dnes feministický underground stagnuje. Ano, některé skupiny stále existují, vydávají svá média a příležitostně organizují diskusi či koncert. Zdá se však, že je postihl stejný útlum jako jiné anarchistické a antikapitalistické aktivity.

Je těžké odhadovat další vývoj, ale lze očekávat, že půjde o specializaci na jednotlivá témata v rámci feminismu a queer problematiky, protože základy jsou snad již položeny.

Autorka je doktorandka mediálních studií na FSV UK a redaktorka zinu Bloody Mary.

Jitka Kolářová
Za genderovou rovnost subkultur!
Feminismus v podzemí
2. 9. 2009

www.advojka.cz/archiv/2009/18

anarchistickaknihovna.org